

Nr 90.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 3 och 4 §§ samt 17 kap. 1 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; given Stockholms slott den 1 mars 1940.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 3 och 4 §§ samt 17 kap. 1 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet och lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 6 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 1 kap. 8 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 3 och 4 §§ samt 17 kap. 1 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas, att 1 kap. 8 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 3 och 4 §§ samt 17 kap. 1 § lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 KAP.

8 §.

Är skifteslag, som i 2 § under 1 eller 2 avses, ej förut genom lantmäteriförrättning delat, må på yrkande av därtill behörig delägare laga skifte därå äga rum, därest för envar delägare kan utläggas ägolott, som med avseende å storlek och beskaffenhet samt med hänsyn jämväl till övriga föreliggande förhållanden prövas kunna på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning antingen såsom särskild fastighet eller, om fastigheten i samband med skiftet sammanlægges med annan fastighet eller fastighetsdel, tillsammans med denna eller, där skifteslaget utgör samfällighet för två eller flera ursprungliga skifteslag, tillsammans med övriga ägor till fastighet, för vilken ägolotten utlægges. Kan sådan ägolott utläggas allenast för sökanden eller, jämte honom, viss eller vissa delägare, må jämväl skifte kunna äga rum, för såvitt de å andra än nu omförmälda delägare belöpande andelar kunna utläggas i gemensam ägolott av beskaffenhet, varom ovan sägs.

Är odelat — — — härför möter.

Ej skall — — — för avstyckning.

Där enligt — — — till efterrättelse.

3 KAP.

14 §.

Under laga skiftes — — — tillträde (15 kap.).

Föredragas frågorna — — — i protokollet.

Anmäler ägare av fastighet inom skifteslaget, att han vill göra framställning om fastighetens sammanläggning med annan honom tillhörig fastighet

¹ Senaste lydelse av 1 kap. 8 §, se SFS 1936: 317.

eller fastighetsdel, och är ej uppenbart, att sammanläggningen icke enligt lag kan äga rum, förelägge lantmätaren honom viss tid, inom vilken framställningen skall göras; och skall med skiftets fortgång, i vad det är beroende på sammanläggningen, anstå till dess frågan om sammanläggningen slutligen avgjorts, såvida ej skiftet därav oskäligt uppehålles.

Frågor, som — — — ägodelningsrättens behandling.

4 KAP.

3 §.

Skriftlig redogörelse — — — biläggas protokollet.

På grund av utredningen skola förrättningsmännen meddela utlåtande, innefattande yttrande om skifteslagets omfång samt besked, huruvida tillstånd till det sökta skiftet lämnas eller icke. Har jämlikt 3 kap. 14 § tredje stycket meddelats föreläggande av tid för framställning om sammanläggning, som där sägs, och är frågan huruvida skiftet må verkställas beroende av sammanläggningen, skall vid tillstånd till skiftet fästas villkor att sammanläggningen äger rum.

Har fråga — — — denna del.

Varder tillstånd — — — äga rum.

Att, där — — — 10 kap. 5 § stadgat.

4 §.

Har genom utlåtande, som i 3 § avses, meddelats tillstånd till delning av skifteslag, varom i 1 kap. 7 eller 11 § sägs, eller tillstånd till skifte under villkor, som i 3 § andra stycket omförmäles, eller innefattar utlåtandet bestämmelse om avsättande av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark till gemensamhetsskog eller om tillämpning av 1 kap. 4 §, skall utlåtandet underställas ägodelningsrättens prövning; dock att, där i sistnämnda fall allenast avses sammanförande till ett skifteslag av områden, vilka inom ursprungligt skifteslag vid en eller flera lantmäteriförrättningar undantagits för gemensamt ändamål eller eljest lämnats oskiftade, eller av samtliga ägotalter, i vilka skifteslag, varom i 1 kap. 2 § under 1 eller 2 sägs, uppdelats, eller av stamfastighet och avsöndrad lägenhet eller därmed jämförlig fastighet eller avstyckad ägovidd, underställning ej erfordras, där ej sådan åtgärd eljest skall äga rum.

Ändå att — — — ägodelningsrättens prövning.

Underställning, varom — — — i hela dess vidd.

Ej må — — — närmare förmäles.

17 KAP.

1 §.

Kostnaderna för laga skifte, vari inbegripas arvode till förrättningsmän och sakkunniga ävensom resekostnadsersättning, i den mån sådan kostnad

ej gäldas av statsmedel, lösen för kartor och handlingar samt utgifter för hantlangning, skola, där ej annat följer av vad nedan stadgas, utgöras av alla delägarna i förhållande till det uppskattade ägobelopp var och en av dem vid skiftet erhållit.

Har laga skifte förrättats på yrkande av ägare till sådan jord, som omförmäles i 1 kap. 9 § andra stycket, skall vid skifteskostnadernas fördelning mellan delägarna jämkning äga rum med hänsyn till den nytta envar av dem haft av skiftet.

Har jämlikt — — — därefter lämpas.

Finnes, i fall då delägares fastighet i skifteslaget under skiftet sammanlagts med däri icke ingående ägor, att skiftet medför avsevärd nytta vid bruket av dessa, vare delägaren pliktig vidkännas sådan ökning av sin andel av skifteskostnaderna, som med hänsyn därtill må anses skälig.

Rågrannar och — — — av förrättningen.

Vad om — — — 14 kap. 10 § omförmäles.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1940.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 1, 3 och 6 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, att 1, 3 och 6 §§ lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Fastigheter å — — — å landet.

Vidare må — — — å landet.

Ej vare — — — mot sammanläggning.

Vad nu är sagt — — — här är fråga.

Fastigheter, vilka ingå i ett och samma under laga skifte varande skifteslag, må, oberoende av vad här ovan sägs, sammanläggas, där sammanläggningen, på sätt i 3 kap. 14 § i lagen om delning av jord å landet förmäles, kan ske under skiftet samt laga hinder mot sammanläggningen icke, efter ty nedan i denna lag stadgas, prövas föreligga. Den omständigheten att fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag, utgör andel, för vilken ägolott först genom skiftet skall utbrytas, medför icke heller hinder mot att fastigheten i samband med skiftet sammanlägges med fastighet utom skifteslaget.

Ändå att fastigheterna ej ingå i samma skifteslag av beskaffenhet, varom under 1 sägs, eller som avses i 1 kap. 3 § i lagen om delning av jord å landet, må under i övrigt stadgade förutsättningar med fastighet eller för ändamålet avstyckad del av fastighet sammanläggas:

från annan fastighet för ändamålet avstyckad del av beskaffenhet att ej kunna bestå såsom särskild fastighet, eller

fastighet, från vilken avstyckning skett under villkor att återstoden skall ingå i sammanläggningen och som efter avstyckningen ej kan bestå såsom särskild fastighet, eller

fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag och för vilken icke, med mindre sammanläggningen kommer till stånd, kan jämlikt 1 kap. 8 § första stycket i nyssnämnda lag vid skiftet utläggas särskild ägolott.

¹ Senaste lydelse av 1 och 6 §§, se SFS 1937: 165.

3 §.

Fastighet må ej ingå i sammanläggning enligt denna lag innan fastigheten blivit upptagen i jordregistret. Vad sålunda stadgats gälle dock ej beträffande fastighetsdel, vilken för sammanläggning med annan fastighet avstyckats från fastighet, som är upptagen i jordregistret, ej heller i fråga om fastighet, som ingår i ett under laga skifte varande skifteslag och som under skiftet göres till föremål för sammanläggning med annan fastighet.

6 §.

Fastigheter, vilkas — — — laga skifte.

I samband med laga skifte må sammanläggning av fastigheter äga rum, allenast där de prövas kunna tillhoppa bilda fastighet, vilken överensstämmer med vad i 1 kap. 8 § första stycket samt i 13 kap. i oförmälda lag stadgas.

Sammanläggning, varom i 1 § sista stycket förmäles, må ej äga rum med mindre därigenom befordras en lämplig fastighetsindelning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1940.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 februari 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga angående *ändrade bestämmelser om fastighetsbildning å landet.*

Föredraganden anför:

»De med stöd av Kungl. Maj:ts den 9 juni 1939 meddelade bemyndigande tillkallade sakkunniga för utredning rörande revision av fastighetsbildningsväsendet å landet m. m. — fastighetsbildningssakkunniga — hava, under åberopande av vad direktiven för deras verksamhet innehålla om lämpligheten av att vissa frågor göras till föremål för särskilda förslag, till mig avgivit ett den 17 november 1939 dagtecknat utlåtande med förslag till vissa ändringar i lagarna den 18 juni 1926 om delning av jord å landet och om sammanläggning av fastigheter å landet, m. m.

Yttranden över förslaget hava inhämtats från hovrätterna, kammarkollegium, lantmäteristyrelsen och ägodelningsdomarna i 36 domsagor, varjämte till lantmäteristyrelsens yttrande fogats över förslaget avgivna yttranden från överlantmätarna i samtliga län.

Förslagets grunder och allmänna innehåll.

Förslaget avser att till befordran av en lämplig indelning av landets jord vidga möjligheten att med laga skifte kombinera sammanläggning av fastigheter och såmedelst eller i samband därmed undanröja vissa legala hinder mot att till fullo utnyttja dessa båda fastighetsbildningsmetoder.

Angående innebörden av de på förevarande område gällande rättsreglerna och behovet av en reform hava de sakkunniga i sitt utlåtande anfört följande:

Då man med bestämmelserna i 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen införde en begränsning av den förut fria rätten att dela oskiftad jord, var ju syftet därmed att hindra tillskapande av fastigheter, som icke äro av sådan storlek och beskaffenhet i övrigt, att de lämpa sig för avsedda ändamål.

Frågan huruvida en fastighet ur denna synpunkt kan anses hålla måttet, skall vid skiftet, såsom av lagtexten framgår, bedömas med hänsyn till de i varje särskilt fall inverkan faktorerna. Att betydelse kan tillmätas även det sätt, på vilket fastigheterna i grannskapet utnyttjas, är tydligt och berördes även under lagens förarbeten. Det kunde ju då tyckas, att hänsyn borde få tagas jämväl till sambruksförhållanden, åtminstone om dessas fortbestånd tryggades genom att fastigheterna bleve föremål för sammanläggning i juridisk-teknisk mening. Men då det fordras, att ägolott, som utlägges, skall kunna erhålla ändamålsenlig användning 'såsom särskild fastighet', och tillika ansetts nödigt att uttryckligen stadga undantag från denna regel med avseende å ett speciellt fall av ägolotts förening med andra ägor, torde det vara ofrånkomligt att anse lagrummet innefatta förbud mot att i övriga fall utlägga ägolott, vars ändamålsenlighet är beroende av att den brukas tillsammans med annan fastighet eller efter skiftet skall sammanläggas med en sådan. (Se rättsfallet N. J. A. 1930, sid. 549.) Att fullborda och fastställa laga skifte under villkor om sammanläggning av fastigheter är alltså icke tillåtet, lika litet som man kan verkställa sammanläggning under villkor att framdeles visst skifte inledes och fullföljes.

Om den fastighet, med vilken sammanläggning skulle ske, själv ingår i det under skiftet varande skifteslaget, kan dock saken vanligen ordnas genom en sådan kombination av de båda motsatta slagen av fastighetsbildning, att sammanläggningen sker under skiftets fortgång men före skiftesläggningen samt ägolott utlägges för den genom sammanläggningen bildade fastigheten. För detta fall, varom bestämmelser meddelats i 3 kap. 14 § jorddelningslagen och i den särskilda lagen om sammanläggning av fastigheter, göres nämligen undantag från regeln att endast registerfastigheter få ingå i sammanläggning.

Men om den fastighet, med vilken den i skiftet ingående fastigheten skulle sammanläggas, icke själv tillhör det ifrågavarande skifteslaget och om man icke kan med tillämpning av 1 kap. 4 § jorddelningslagen indraga fastigheten i skiftet, saknas möjlighet att på nyssnämnda sätt kombinera skiftet och sammanläggningen. Och då måste den omständighet, att ägolotten ensam för sig bleve otillräcklig såsom fastighet, medföra att andelen, för vilken den skulle utlagts, icke kan utbrytas och därmed tillika att möjlighet att verkställa sammanläggningen icke inträder.

Att lagstiftaren till fullo överblickat dessa konsekvenser av reglerna kan måhända dragas i tvivelsmål. Såvitt fastighetsbildningssakkunniga hava sig bekant har icke åberopats något skäl för att den nämnda kombinationen mellan skifte och sammanläggning får äga rum endast då båda fastigheterna ingå i skiftet, och svårigen kan en dylik begränsning tjäna ovannämnda syfte med bestämmelserna om ägolotts beskaffenhet eller eljest härledas av sakens natur.

Till jämförelse kan man åberopa reglerna om avstyckning. Intresset att förekomma bildande av ofullständiga fastigheter är här lika stort som i fråga om skifte och har jämväl blivit omgärdat med åtskilliga skyddsbestämmelser. Men uttryckligen medger lagen, att avstyckning får ske, ändå att det avstyckade området eller återstoden av fastigheten icke kan bestå såsom fastighet för sig, blott bristen avhjälpes genom sammanläggning med annan fastighet. Det kräves icke att denna andra fastighet skall vara belägen i något skifteslag, till vilket även styckningsfastigheten kan hänföras. Genom lagändring år 1937 har man just för detta fall, eller alltså då sammanläggning är ett villkor för att avstyckning skall kunna äga rum, till och med dispenserat från den allmänna regeln att de i sammanläggningen ingående fastigheterna skola tillhöra ett och samma *ursprungliga* skifteslag.

Anledning att icke medgiva motsvarande lättnader, när fråga är om laga

skifte, torde saknas, och, sedan spörsmålet betydelse under lagens tillämpning ådragit sig allt större intresse, har bristen på överensstämmelse i förevarande hänseende mellan reglerna för de båda jorddelningsformerna kommit att framstå som en inkonsekvens.

Vad angår rätten att verkställa sammanläggning av fastigheter, tillhörande olika ursprungliga skifteslag — sammanläggning 'över rågång' — så lärers dess snäva begränsning berott på att man befarat att sådan åtgärd skulle kunna vålla oreda i fastighetsförhållandena, i synnerhet vid sedermera skeende skifte å skifteslag, från vilket endera av de båda sammanlagda fastigheterna härstammar. Man ville därför vid lagstiftningen framgå med särskild försiktighet i avbidan på erfarenhet av reglernas verkningar. Någon längre tid ha visserligen dessa regler ännu icke varit i tillämpning, men det kan dock tillmätas viss betydelse att de befarade komplikationerna ännu icke i något känt fall gjort sig gällande. För övrigt kan i detta sammanhang framhållas, att den effektivaste begränsningen av rätten att sammanlägga över rågång helt visst ligger däri att den — bortsett från fall då fastigheterna var för sig utgöra hela ursprungliga skifteslag — får begagnas, blott där så tarvas för att möjliggöra ifrågasatt jorddelning. Denna regel kan ock motiveras med att institutet bör komma till användning endast då det bäst behöves. Föreskriften, att jorddelningen skall äga karaktär av avstyckning, måste däremot förefalla som en tämligen godtycklig inskränkning av möjligheten att sammanlägga över rågång. De befärade menliga påföljderna kunna inträda lika väl vid åtgärdens kombination med avstyckning som om den sker i samband med skifte, och å andra sidan kan behovet av densamma vara lika stort i ena som i andra fallet.

De spörsmål, de sakkunniga här behandlat, äro av stor vikt för fastighetsbildningen och för bondejordbrukets ekonomi.

Efter tillkomsten av 1937 års ändringar av bestämmelserna i jorddelningslagens 19 kap. rörande avstyckning och sedan betydelsen av att nytillkomna jordbruksfastigheter bliva bärkraftiga åtminstone som familjejordbruk blivit alltmer uppmärksammas, har frågan om tillstånd till laga skifte kommit att bedömas strängare än tidigare av skiftesmyndigheterna. Parallellt med denna i och för sig riktiga tendens böra emellertid möjligheterna att stärka bärkraften hos redan befintliga jordbruk tillvaratagas.

Indelningen av jorden i fastigheter, vilken fortfarande är djupast rotad i förhållandena vid tiden för jordebokens uppläggande, företer numera mångenstädes väsentliga avvikelser från den faktiska indelningen i brukningsenheter. Sedan de ursprungliga enheterna genom en fortlöpande serie av arv, rättshandlingar och förrättningar söndersplitrats i olika ideella eller utbrutna andelar eller arealfastigheter, hava mången gång sålunda tillskapade fastigheter, likgiltigt från vilken ursprunglig enhet de härstamma, kommit i gemensam ägares hand. Hans fastighetskomplex har kanske sedermera delats upp så, att nya faktiska enheter bildats av delar av olika i komplexet ingående fastigheter. Vanligt är därför att även ett mindre gårdsbruk är sammansatt av sämjedelningslotter och fastigheter från olika primära eller sekundära skifteslag, eller, med andra ord, att delägare i ett skifteslag tillika äger fastighet i det angränsande skifteslaget och att han icke lämpligen kan bruka sina fastigheter var för sig. Vid sådant förhållande måste tydligen fråga om sammanläggning av fastigheter ofta vara intimt förenad med fråga om skifte för utbrytning av ideella andelar. Särskilt i orter, där en ägoblandning av nyssnämnt slag är vanlig, har ock begränsningen av möjligheterna att lösa frågorna gemensamt blivit ett svårt hinder mot en efter de faktiska förhållandena lämpad fastighetsbildning samt därför framkallat mycket missnöje. I vissa trakter förekommer ock att re-

dan omedelbart efter ett verkställt laga skifte delägarna genom sämjedelning åvägabringa uppdelningar, som de önskat men ej kunnat få genomförda vid skiftet.

Ej sällan strandar, såsom erfarenheten visar, hela skiftet på den grund att vid prövningen av ägolotts beskaffenhet hänsyn ej får tagas till en sammanläggning, för vilken alla reella förutsättningar finnas. Så t. ex. måste ju, om A och B äga var sin andel i en fastighet, men B:s andel är för ringa för att tillräcklig ägolott skall kunna utläggas för honom, ansökan om skifte dem emellan avslås, även om B äger till skifteslagets ägor gränsande registerfastighet, med vilken hans andel, blott den kunnat utbrytas, skulle sammanlagts till en duglig fastighet. Resultatet blir väl vanligen att sämjedelning får träda i laga delnings ställe och att den gård, B brukar, kommer att bestå av en sämjedelningslott från det ena skifteslaget och en fastighet från det andra, ett förhållande som tydligen är ägnat att vålla oreda och svårigheter särskilt vid rättshandlingar angående jorden. Hur illa resultatet står i överensstämmelse med fastighetsbildningslagstiftningens principer framträder i synnerhet, om jämväl B:s ifrågasvarande registerfastighet är för ringa att bestå för sig, vilket lätt kan inträffa, om den tillkommit före gällande lag. Det godtyckliga i begränsningen av sammanläggningsmöjligheterna kommer i skarp belysning, om sistnämnda fastighet är en avsöndring eller avstyckning från det av A och B gemensamt ägda skifteslaget. Hade detta, som i så fall får förutsättas vara ett sekundärt skifteslag, i stället varit t. ex. ett enstaka hemman, hade den avsöndrade eller avstyckade fastigheten räknats fortfarande tillhöra skifteslaget, vadan hinder ej mött mot skifte och sammanläggning.

Om delägarna i det till skifte ifrågasatta skifteslaget äro flera än två, behöver visserligen icke den omständighet, att några andelar äro för ringa för att kunna utbrytas, nödvändigt medföra att hela skiftet måste inställas. Lagen medger ju för vissa fall utläggande av gemensam ägolott, som fyller de uppställda fordringarna. Men tydligt är att för dem, som sålunda få gemensam lott, olägenheten därav vanligen är åtminstone lika stor som om skifte icke alls kommit till stånd. I själva verket torde, då ju den mindre samfälligheten kan vara svårare att rationellt utnyttja än den större, som genom skiftet blivit upplöst, resultatet av skiftet för dessa delägare ofta innebära en ren försämring. Likväl måste de på vanligt sätt bidra till skifteskostnaderna och underkasta sig alla med förrättningen förenade besvär, inskränkning i rätten att förfoga över fastigheterna m. m. Det är alltså även i detta fall av stort intresse att ej möjligheterna att på angivet sätt kombinera skifte och sammanläggning onödigtvis avskäras.

Där denna utväg är stängd, kan lätt uppstå frestelse att vid skifte tillmäta sambruksförhållanden eller tilltänkta sammanläggningar sådan betydelse att man avprutar på de fordringar, som lagen ställer å ägolotts beskaffenhet. Det torde också emellanåt inträffa att det utlägges för sambruk med fastighet utom skifteslaget avsedda ägolotter av sådan storlek, form och belägenhet att de kunna anses lämpliga, endast om det förutsatta sambruket äger rum. Garantin för att denna förutsättning icke brister måste ju dock i regel vara betydligt mindre, om ej sammanläggning redan kommit till stånd.

Den nuvarande begränsningen av sammanläggningsmöjligheterna har sålunda i många fall visat sig utgöra ett onödigt hinder för utbrytning av ideella andelar och för stärkande av bärkraften hos ofullständiga fastigheter samt kan å andra sidan även motverka intresset att förekomma bildandet av sådana fastigheter.

På grund av det anförda förorda de sakkunniga att genom ändringar i

gällande lag *dels* öppnas utväg att etablera sådant samband mellan å ena sidan laga skifte och å andra sidan sammanläggning av fastighet i skifteslaget med fastighet utom detsamma, att hänsyn till sammanläggningen kan tagas vid den i 1 kap. 8 § jorddelningslagen anbefallda prövningen av ägolotts beskaffenhet och vid avgörande av skiftesläggningsfrågor i övrigt, *dels ock* sammanläggning i dylikt fall, om den är en nödvändig förutsättning för att särskild ägolott skall kunna utläggas för den förra fastigheten, må ske oberoende av det beträffande sammanläggning eljest i regel gällande villkoret att fastigheterna tillhöra samma ursprungliga skifteslag.

Vad de sakkunniga sålunda anfört och förordad synes hava vunnit gillande av nästan alla de över förslaget hörda myndigheterna.

En principiellt motsatt uppfattning har uttalats endast vad angår sammanläggning 'över rågång' och detta blott i yttrandet från *ägodelningsdomaren i Södra Møre domsaga*. Han gör gällande att dylik sammanläggning kunde medföra oreda vid framdeles skeende delningar och att syftet med förslaget i denna del väsentligen kunde vinnas genom en bestämmelse om att ofullständig ägolott finge utläggas såsom särskild fastighet, därest ägolottens ägare inom angränsande ursprungligt skifteslag ägde fastighet, som ensam eller tillsammans med ägolotten fyllde de uppställda fordringarna. Han tillägger att sambandet mellan de båda fastigheterna visserligen bleve tämligen lösligt men att man å andra sidan genom sammanläggning i viss mån låste fast utvecklingen, en åtgärd som icke vore lämplig, då den grundades på äganderättsförhållanden, som kunde komma att framstå såsom en tillfällighet.

De sakkunniga hava såsom skäl för sin mening, att den av dem nu föreslagna reformen skulle ske utan avbidan på blivande allmän revision av hithörande lagstiftning, åberopat i främsta rummet att ett uppskov med förslagets genomförande skulle vålla kännbar olägenhet med hänsyn till frågornas stora betydelse, särskilt vikten av att laga skifte må kunna, lika väl som avstyckning, begagnas som ett medel att förstärka befintliga ofullständiga jordbruk. Härtill komme enligt de sakkunniga att förslaget näppeligen kunde anses innefatta avsteg från de ledande principerna för gällande lag och icke syntes behöva framkalla större tvekan ävensom att förslaget kunde genomföras utan vidlyftig omarbetning av lagtexterna.

De sakkunniga hava till sitt utlåtande fogat förslag till de ändringar i författningstexterna, som enligt deras åsikt nu borde företagas, men anmärkt att med det slutliga utarbetandet av de regler, som erfordrades för en i alla avseenden uttömmande och fullt nöjaktig reglering av institutet sammanläggning och dess kombination med jorddelning torde böra anstå till den på utredning beroende mer omfattande reformen av fastighetsbildningslagstiftningen.

Tvivel om lämpligheten av att redan nu genomföra förslaget har yppats i några av remissyttrandena. Så framhåller *Svea hovrätt* — som emellertid förklarar sig icke avstyrka att förslaget i befintligt skick upp-

höjes till lag — svårigheten att vid en blott partiell reform undvika att den gällande lagens i vissa delar mindre klara och överskådliga text, bleve än tyngre och svårtillgängligare. *Tre ägodelningsdomare* ifrågasätta, med avseende å sammanläggning över rågång, att med förslaget finge anstå för spörsmålets lösning i ett större sammanhang eller tills rikare erfarenhet vunnits av verkningarna av 1937 års lagändring. *En överlantmätare* uttalar tvekan om de föreslagna reformernas behövlighet för närvarande.

Att ett verkligt behov därav föreligger vitsordas å andra sidan uttryckligen av *lantmäteristyrelsen*, *åtskilliga ägodelningsdomare* och *det stora flertalet överlantmätare*, därvid *lantmäteristyrelsen* m. fl. särskilt understryka att förslaget genomförande bör ske snarast möjligt.

I detta sammanhang må nämnas att i flera tillstyrkande yttranden upptagits spörsmål om längre gående reformer än de sakkunniga nu avsett. Så ifrågasätter *en överlantmätare* att sammanläggning i samband med laga skifte skulle kunna ske tvångsvis, en annan *överlantmätare* att samsjedelningslotter i olika skifteslag skulle få sammanläggas med varandra i samband med skifte å skifteslagen eller ettdera av dem, samt åter en annan *överlantmätare* att andel i samfällt område skulle få avstyckas i eller utan samband med sammanläggning. I vissa yttranden beröres möjligheten att utvidga den i 1 kap. 4 § jorddelningslagen stadgade rätten att i skifte indraga utom skifteslaget belägen fastighet. Några av remissmyndigheterna uttala önskemål om en sådan reform av reglerna om sammanläggning, att intekningsförhållandena bleve mindre hinderliga för åtgärden.

Departements-
chefen.

För egen del vill jag till en början betona att den av de sakkunniga väckta frågan, även om den till det yttre framstår som en detalj, otvivelaktigt såväl för de enskilda jordägarna som för det allmänna har sin stora betydelse som ett led i strävandena att åstadkomma en lämplig indelning av fastigheterna. För en sund jordpolitik är det av synnerlig vikt att fastighetsindelningen såvitt möjligt bringas i överensstämmelse med vad som ur jordbrukssynpunkt och med hänsyn till rådande äganderättsförhållanden kan anses såsom lämpliga brukningsenheter. Det torde icke behöva närmare utvecklas hurusom den officiella indelningen i fastigheter, vare sig den följes vid uppdelningen i brukningslotter eller ej, i hög grad inverkar på möjligheterna för jordägarna att effektivt utnyttja sin egendom. Vad särskilt angår den av de sakkunniga och i ett av remissyttrandena berörda frågan huruvida man icke, där sammanläggningsmöjlighet för närvarande saknas, skulle kunna nöjas åt ett faktiskt sambruk, må anföras att man vid den genom jorddelning och sammanläggning skeende fastighetsbildningen måste söka eftersträva att icke någon registerfastighet bildas, med mindre den i och för sig är tjänlig för visst förnuftigt ändamål, som därmed avses. Indelningen av jorden i dylika fastigheter utgör visserligen icke någon fullgod garanti för att ej på privat väg tillskapas en annan uppdelning i brukningsenheter, som måhända alls ej motsvara berörda lämplighetskrav. Men särskilt om, såsom i viss mån redan för närvarande är fallet, reglerna

om lagfart och inteckning och rörande olika med äganderätt eller innehav av jord följande rättigheter och skyldigheter bygga på registerindelningen, måste det tydligen vara av intresse för vederbörande enskilda att söka rätta äganderätts- och brukningsförhållandena efter denna indelning. Allmänt lärer ock erkännas att densamma bör hava en viktig funktion ej blott i redovisningshänseende utan även såsom ett medel att åstadkomma en privaträttslig indelning, som ur nationalekonomisk synpunkt är tillfredsställande. Fråga om att ytterligare stärka detta medels effektivitet står ju ock på dagordningen och är föremål för de sakkunnigas undersökningar. Av det sagda följer att man vid bedömandet av spörsmålet, huruvida viss delägars andel i ett skifteslag må utbrytas, icke bör anse en brist i den tilltänkta ägolottens beskaffenhet kunna avhjälpas genom sambruk med annan fastighet. Att man det oaktat genom den särskilda lagstiftningen för vissa delar av Kopparbergs län tillmätt sambruk viss betydelse i förevarande hänseende, beror ju på speciella omständigheter, som icke kunna åberopas för en allmän regel av dylikt innehåll. I stället må hänvisas till reglerna i jorddelningslagens 19 kap. om avstyckning, enligt vilka ett faktiskt sambruksförhållande icke får tagas till intäkt för avstyckning av ett i och för sig otillräckligt område. Samma skäl, som föranlett att man här såsom villkor fordrar sammanläggning i rättslig mening, kunna åberopas även i fråga om ägolotts utläggande vid laga skifte. Fastighetsindelningen kan ej byggas på så osäker grund som antagande om fortbeståndet av de för tillfället rådande sambruks- och äganderättsförhållandena. Genom sammanläggning fastläses utvecklingen icke i vidare mån än som är erforderligt för att ej enskilt godtycke skall utan kontroll från myndighets sida rubba förutsättningarna för en verkställd fastighetsindelning. På frågan om sammanläggning inverkar visserligen det tillfälliga förhållandet att fastigheterna äro i samme ägares hand, men såsom nyss nämnts är sammanläggningen ägnad att stabilisera detta förhållande; detsamma utgör för övrigt endast ett av villkoren för sammanläggning.

I den mån blicken öppnats för vådan av jordens söndersplittring i för små lotter har sammanläggningsinstitutet fått allt större tillämpning icke minst i förening med jorddelning i sådana fall då en nybildning av fastigheter varit önskvärd men delningen ensam för sig skulle inneburit tillskapande av en för sitt ändamål ofullständig fastighet och därför icke kunnat utan vidare tillåtas. De möjligheter lagstiftaren berett för en kombination av jorddelning och sammanläggning hava sålunda flitigt begagnats och visat sig mycket värdefulla.

Dessa möjligheter äro emellertid begränsade. Naturligt nog iakttofs vid 1926 års lagstiftning försiktighet med avseende å det då oprövade sammanläggningsinstitutet. Dess användning medgavs endast i vissa uppräknade fall, där behovet därav ansågs mest framträdande. Häri torde man böra söka förklaringen till att lagen, medan den möjliggör sammanläggning i samband med avstyckning och sammanläggning av fastigheter, som tillhöra ett under laga skifte varande skifteslag, icke öppnar utväg att med

fastighets utbrytning genom laga skifte kombinera fastighetens sammanläggning med en i skiftet icke ingående fastighet. Något skäl att förbjuda en kombination av sistnämnda slag torde icke föreligga. Behovet av densamma, vilket vid lagens tillkomst ännu icke trätt i dagen, är emellertid, på sätt de sakkunniga utvecklat och många av remissmyndigheterna vitsordat, numera kännbart. Saknaden av regler, som möjliggöra ifrågavarande kombination av skifte och sammanläggning, måste därför anses som en brist, vilken snarast bör avhjälpas. Vål krävas starka skäl för vidtagande av partiella reformer då, såsom för närvarande är fallet, en överarbetning av lagstiftningen å området i dess helhet förberedes. Sådana skäl torde emellertid här vara för handen. Om behovet av den nu föreslagna lagändringen icke med samma styrka gjort sig gällande överallt, framgår dock av utredningen att detsamma vad många orter beträffar är trängande. Hänsyn måste tagas till att en fullständig revision av fastighetsbildningslagstiftningen säkerligen, i anseende till dess betydande omfattning och vikt, kommer att taga tämligen lång tid i anspråk och att den nu ifrågavarande ändringen icke lär vara av beskaffenhet att föregripa framtida avgöranden i tveksamma spörsmål. Att inarbetandet av de nya reglerna i den gällande lagens text måste tynga denna är en olägenhet, som icke kan tillmätas avgörande betydelse och som torde kunna avhjälpas framdeles vid den allmänna revisionen.

De i vissa av remissyttrandena väckta frågorna om reformer utanför ramen för de sakkunnigas förslag synas icke behöva avgöras i förevarande sammanhang; de torde lämpligen få, utan att fördröja förslaget behandling, övervägas vid det fortsatta arbetet med fastighetsbildningslagstiftningen. Särskilt vill jag nämna att, om också syftet med de sakkunnigas förslag skulle kunna vinnas på en helt annan väg genom utvidgning av den i 1 kap. 4 § jorddelningslagen stadgade rätten att bilda särskilda skifteslag, denna metod, som väl lagtekniskt kunde genomföras med enkla medel, i realiteten skulle vara vida mer omständlig och kostsam.

Om man alltså nu utvidgar möjligheterna att verkställa sammanläggning under laga skifte så att kvotdel, som skall utbrytas genom skiftet, må sammanläggas med fastighet, som ej ingår i skiftet, bör tydligen vad sålunda skall gälla om fastighet kunna tillämpas även å fastighetsdel, d. v. s. sådan del av fastighet, som avstyckas under villkor om sammanläggning. Att detta varit de sakkunnigas mening framgår av de av dem föreslagna ändringarna av texten i vissa paragrafer. En missuppfattning av förslaget i denna punkt har emellertid kommit till synes i några av remissyttrandena, varför jag velat särskilt framhålla saken och betona att uttrycket 'fastighetsdel' här såsom eljest på förevarande lagstiftningsområde användes i nyssnämnda betydelse, medan termen fastighet avser ej blott registerfastighet utan även kvotdel av en sådan.

Även det av de sakkunniga föreslagna nya undantaget från regeln att i sammanläggning få ingå blott fastigheter, som tillhöra samma *ursprungliga* skifteslag, synes mig väl motiverat. Den inskränkning av sammanläggningsmöjligheterna, som denna regel innebär, har visserligen tillkommit i ett be-

stämt syfte, nämligen att förebygga oreda i fastighetsförhållandena och minska betydelsen av det ännu olösta spörsmålet om och i vad mån en fastighet, som bildats av delar av olika skifteslag, skall ingå i skifte å ettdera av dessa. Betydelsen härav får emellertid icke överdrivas. Jag vill i detta avseende hänvisa till mina yttranden till statsrådsprotokollet år 1937, när jag föreslog den av statsmakterna samma år genomförda inskränkningen i regelns tillämplighet. Bl. a. framhöll jag då, hurusom de skäl, som kunde åberopas för regeln, ägde enahanda giltighet beträffande sammanläggning av fastigheter inom olika sekundära skifteslag. Sådan sammanläggning har emellertid varit medgiven alltsedan ikraftträdandet av 1926 års lagstiftning, och den erfarenhet i förevarande hänseende, som man nu har att bygga på, omfattar alltså mer än ett årtionde. Då under hela denna tid de befarade olägenheterna icke i något känt fall gjort sig märkbara, lär sådan vikt icke behöva tillmätas dem att varje i och för sig önskvärd utvidgning av möjligheterna att sammanlägga över rågång eller skifteslinje måste väcka betänklighet. Vidare må särskilt framhållas att en dylik, i enlighet med de sakkunnigas förslag skeende utvidgning i själva verket icke skulle vara att gå ett steg längre än vad 1937 års lagändring innebär utan endast att i full överensstämmelse därmed medge enahanda undantag från regeln i ett parallellfall, för vars uppkomst möjlighet skulle skapas genom den föreslagna nya kombinationen av sammanläggning och laga skifte.

Jag delar alltså de sakkunnigas mening att omedelbart bör öppnas möjlighet för sammanläggning under laga skifte mellan fastighet i skifteslaget och fastighet utom detsamma samt att därvid bör göras ett mot 1937 års lagändring svarande undantag från regeln att sammanläggning icke får omfatta fastigheter, tillhörande olika ursprungliga skifteslag.

Sättet för genomförande av förslagets syfte.

Vad härefter angår det sätt, på vilket en dylik kombination av skifte och sammanläggning lämpligen bör förverkligas, hava de sakkunniga anfört följande:

Det åsyftade sambandet mellan laga skifte och sammanläggning av fastighet, som ingår i skiftet, å ena, samt fastighet utom skifteslaget, å andra sidan, kan törhända etableras på olika sätt. Man kunde tänka sig att, i analogi med vad som gäller om avstyckning för sammanläggning, låta skiftet verkställas först men under villkor om sammanläggning, som därefter finge ske i samband med fastställelsen av skiftet. En dylik lösning synes dock mindre tillfredsställande. Motsvarande tillvägagångssätt kan vara lämpligt vid avstyckning, som ju vanligen är en ganska enkel förrättning, berörande endast sökanden och eventuellt även någon, som är hans medkontrahent i ett avtal. Men laga skifte är oftast en mer omständlig och kostsam procedur och innebär lätteligen betydande verkningar för andra än dem, som hava intresse av att sammanläggningen kommer till stånd. Sammanläggningen bör därför betraktas såsom en förberedande åtgärd, som skall vara klar, innan ett av densamma beroende skifte slutföres. Å andra sidan bör tydligen sammanläggning, för vilken skiftet är en betingelse, icke få fullbordas utan tillräcklig garanti för att skiftet verkligen äger rum och verkställs i

huvudsaklig överensstämmelse med vad i sammanläggningsärendet förut-satts.

Problemet har sin motsvarighet ej blott vid avstyckning utan även vid sådan sammanläggning under skifte, som redan enligt gällande bestämmelser kan äga rum, d. v. s. vid sammanläggning av fastigheter, som alla tillhöra skifteslaget. Med avseende å detta fall, som väl kan anses ligga det förevarande närmast, ges regler i 3 kap. 14 § jorddelningslagen samt i 1 § sista stycket, 3 §, 6 § andra stycket och 11 § andra stycket lagen om sammanläggning av fastigheter å landet. Reglerna synas förutsätta att frågan om sammanläggning behandlas efter det att tillstånd till skiftet meddelats men före skiftesläggningen. Med den sistnämnda får, om skiftet ej därigenom oskäligt uppehålls, anstå tills sammanläggningsfrågan definitivt avgjorts vid vederbörligt forum. Eftersom sammanläggningen sålunda föregår skiftesläggningen, komma de fastigheter, som sammanläggas, tydligen i regel att bestå av ännu icke genom legal delning utbrutna ideella andelar i skifteslaget. Genom stadgandena i 1 § sista stycket och 3 § i sammanläggningslagen har också, såsom förut berörts, sammanläggning av dylika fastigheter i ett under skifte varande skifteslag möjliggjorts. Det kan emellertid även vara fråga om fastigheter, som bildats genom lantmåteriförrättning; och med en sådan fastighet kan under skifte sammanläggas en ideell andel, som skall utbrytas genom skiftet. Som nyss nämnts torde förutsättas att tillstånd till skiftet givits, innan sammanläggningen sker. Emellertid måste det ju ofta kunna inträffa, att icke blott skiftesläggningen och andra sekundära skiftes-spörsmål utan även själva tillståndet till skiftet måste bero på sammanläggningsärendets utgång. Man kunde måhända ifrågasätta, om ej i så fall ordningen för spörsmålets behandling vid skiftet skulle omkastas i så måtto, att utlåtande om tillstånd till skifte icke meddelades, förrän det visat sig, om den enligt 3 kap. 14 § för ansökan om sammanläggning förelagda tiden försittes eller ej, och i senare fallet, huruvida ansökningen beviljas. Men genom ett sådant tillvägagångssätt skulle uppstå onödigt stor risk för att sammanläggningen sker, oaktat skiftet av någon anledning icke kommer till stånd. Är skiftet av väsentlig betydelse för sammanläggningsärendet, bör däri krävas att tillstånd till skiftet redan meddelats. Om hela skiftet är beroende av att sammanläggningen äger rum, torde följaktligen, oaktat lagen intet nämner därom, i beslutet om tillstånd till skiftet kunna stadgas det villkor att sammanläggning sker. Lämpligen borde i dylikt fall utlåtandet underställas ägodelningsrätten, så att sammanläggningsärendet och frågan om skiftets tillåtlighet kunna avgöras i ett sammanhang. Jfr rättsfallet N. J. A. 1932 sid. 677. För närvarande är underställning emellertid icke obligatorisk. En lagändring på denna punkt synes därför önskvärd, särskilt som underställning i detta fall knappast är ägnad att fördröja skiftet. — Utan uttryckligt stadgande lär vara klart att, om tillstånd till skiftet meddelats och sammanläggning skett, skiftesläggningen skall verkställas på sådant sätt att ej förutsättningarna för sammanläggningen undanryckas. Redan vid meddelandet av tillståndet till skiftet bör preliminärt undersökas, huruvida en sådan skiftesläggning är möjlig, och i sammanläggningsärendet måste utredning härom förebringas. Yttrande från skiftesförrättaren skall enligt 11 § i lagen om sammanläggning inhämtas i detta ärende. (I förbigående må nämnas att om utlåtandet beträffande tillstånd till skiftet underställts ägodelningsrätten och lantmätaren i detta utlåtande uttalat sin mening i sammanläggningsfrågan, nytt yttrande därom icke torde behöva inhämtas från honom, såframt ej särskilda skäl därtill föranleda.)

Det synes de sakkunniga att den reglering av förhållandet mellan laga skifte och sammanläggning, som sålunda nu förekommer, lämpligen skulle

— om bestämmelserna tolkas på här angivet sätt och kompletteras med ett stadgande om att underställning av villkorligt skiftestillstånd skall vara obligatorisk — kunna komma till användning även beträffande nu ifrågasvarande fall, eller alltså då i skiftet ingående fastighet skall sammanläggas med fastighet utom skifteslaget. Det kan väl mot proceduren anmärkas att full säkerhet ej beretts för att det vid sammanläggningen förutsatta skiftet fullbordas. Men olägenheterna av att sammanläggningen även eljest skulle bestå, torde icke kunna bliva så betydande att man ej kan bortse från den föga sannolika händelse att skiftet inställes, oaktat tillstånd till detsamma redan meddelats. Ej ens det resultat att med arealfastighet i det ena skifteslaget sammanlagts ideell andel i fastighet i det andra vore alltför stötande. Att till en fastighet hör, förutom visst område, jämväl andel i samfällad mark är ju en vanlig företeelse. För säkerhets skull kunde man emellertid införa en regel, motsvarande 13 § andra stycket i den särskilda lagen om jorddelning i vissa delar av Kopparbergs län. Då de sakkunniga dock icke föreslå en dylik regel, beror detta ej blott på att behovet därav ansetts ringa i förevarande fall utan även på att den skulle kunna medföra mindre önskvärda verkningar, särskilt om den genom sammanläggningen bildade fastigheten in-tecknats. Förbud mot in-teckning under tiden tills skiftet fastställts skulle åter kunna ej blott hindra behövlig lånupptagning utan även menligt inverka på möjligheterna att få sammanläggningen till stånd. I fall då fastigheterna äro in-tecknade var för sig, ordnas ju ofta och lämpligen saken så, att in-teckningarna dödas och därpå, sedan sammanläggningen skett, återupplivas i den nybildade fastigheten; men en förutsättning för att in-teckningshavarna skola vilja medverka till dödningsåtgärderna lär vanligen vara att de nya in-teckningarna kunna beviljas så gott som genast.

I enlighet med vad nu anförts föreslås för det första att stadgandena i 3 kap. 14 § tredje stycket i jorddelningslagen samt 3 § andra punkten och 6 § andra stycket i sammanläggningslagen omformuleras så, att de bliva tilllämpliga även å det fall, att den ena av de i sammanläggningen ingående fastigheterna icke tillhör det under skifte varande skifteslaget. Vidare föreslås att till det i 4 kap. 3 § jorddelningslagen meddelade stadgandet att besked skall givas, huruvida tillstånd till det sökta skiftet lämnas eller icke, fogas en uttrycklig bestämmelse att, där tillståndet är beroende av sammanläggning, villkor därom skall fästas vid detsamma ävensom att i 4 § första stycket i samma kapitel stadgas obligatorisk underställning av dylikt villkorligt tillstånd till skifte. Med dessa bestämmelser om villkorligt tillstånd avses alltså ej det fall, att sammanläggningen icke är avgörande för skiftets tillåtlighet överhuvud utan blott för frågan, huruvida för vissa delägare skall utläggas gemensam ägolott. Självklart lär vara, att man i det uttalande i sistberörda fråga, som utlåtandet i vissa fall skall innehålla jämligt 3 § fjärde stycket, kan behöva ange olika alternativa lösningar, beroende på huruvida sammanläggning kommit till stånd eller ej innan skiftesläggningen sker.

Det undantag från de i 1 § sammanläggningslagen uppställda allmänna villkoren för sammanläggning, som denna paragraf medger i fråga om fastigheter, som alla ingå i skiftet, bör tydligen för fall av sammanläggning mellan fastighet i skifteslaget med fastighet utom detsamma motsvaras av en bestämmelse, som väl icke är av lika generell innebörd men beträffande den i skiftet ingående fastigheten dispenserar från regeln att ännu icke definitivt utbruten ideell andel icke får ingå i sammanläggning. Denna undantagsbestämmelse torde lämpligen meddelas som ett tillägg till stadgandet i nuvarande sista stycket av förevarande paragraf. Härtill kommer ju, om de sakkunnigas förslag skall genomföras, undantag från den allmänna regeln att de i sammanläggningen ingående fastigheterna skola tillhöra ett och

samma ursprungliga skifteslag. Enär detta undantag, i motsats till det förra, skulle gälla endast då sammanläggningen är erforderlig för att andelen skall kunna utbrytas genom skiftet, synes lämpligast att placera bestämmelsen i sammanhang med motsvarande stadgande rörande sammanläggning i samband med avstyckning. Eftersom nyss omfördälda tillägg i nuvarande sista stycket är en förutsättning för att det överhuvud skall kunna komma i fråga att under skifte sammanlägga andelsfastighet, som genom skiftet skulle utbrytas, med fastighet utom skifteslaget, och sådan sammanläggning 'över rågång' blott är ett specialfall, torde de nuvarande sista och näst sista styckena få byta plats med varandra. Sker så, föranledes därav en redaktionell ändring i 6 § tredje stycket. Att både andra och tredje styckena i sistnämnda paragraf bliva tillämpliga å sammanläggning över rågång i samband med skifte, synes icke innebära något anmärkningsvärt.

I samband med de nya bestämmelsernas införande torde lämpligen i 3 kap. 14 § jorddelningslagen tydligare än med nuvarande lydelsen utmärkas, hur djupt lantmätarens prövning skall gå i fråga om möjligheten att sammanlägga fastigheterna. En anmälan av i lagrummet angivet slag lär icke böra lämnas utan vidare avseende av skiftesförrättaren blott för att denne för sin del i ett tveksamt fall förmenar att ansökan om sammanläggningen borde avslås av vederbörande. Men om det är uppenbart att ansökningen icke kan bifallas, t. ex. om fastigheterna ligga i olika socknar, bör vid skiftet icke tagas någon hänsyn till dylik anmälan. Såsom uppenbart hinder får naturligtvis icke räknas, att erforderliga samtycken ännu ej inhämtats från inteckningshavare eller att eljest ärendet ej är i fullt förberett skick. Dock synes man böra, i överensstämmelse med gällande lag, kräva att, redan då frågan väckes vid skiftet, fastigheterna äro i samme ägares hand. Om nu föreläggande att inom viss tid söka sammanläggning meddelas, måste dock ej ovillkorligen med skiftet anstå tills vidare. Frågan här om får bedömas med hänsyn till om dröjsmålet kan anses skäligt. Därest själva tillståndet till skiftet eller huvuddragen av skiftesläggningen äro beroende av sammanläggningsärendets utgång, torde väl i regel vara skäl att meddela tillståndet under villkor, på sätt ovan berörts, och sedan avbida utgången av den förelagda ansökningstiden samt, om denna ej försittes, beslutet i sammanläggningsärendet.

I 4 § tredje stycket i kungörelsen den 25 november 1927 med vissa bestämmelser i anledning av lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet m. m. torde ordalydelsen böra jämkas så, att därstädes för överlantmätaren stadgad underrättelseplikt kommer att avse även nu förevarande fall.

Vad beträffar 1 kap. 8 § första stycket jorddelningslagen så nämnes ju i detta lagrum för närvarande intet om det fall att sammanläggning sker under skifte. Enär det förutsättes att sammanläggningen är fullbordad, innan skiftesläggningen sker, och en icke utbruten andel kan sammanläggas endast med annan fastighet, som själv ingår i skiftet, kommer ägolott att utläggas för den fastighet, som bildats genom sammanläggningen, och denna inverkar alltså direkt å ägolottens beskaffenhet. Men vill man, såsom här avses, bereda möjlighet att under skiftet sammanlägga även med fastighet utom skifteslaget och att vid den i förevarande lagrum anbefallda prövningen taga hänsyn till verkställd dylik sammanläggning, måste lagrummets lydelse ändras, ty en otillräcklig ägolott blir ju, betraktad såsom isolerad för sig, icke bättre genom sammanläggningen, om ock den större enhet, som därigenom tillskapas och vari ägolotten ingår, är fullt lämplig för sitt ändamål. I nu ifrågavarande lagrum skulle alltså på något sätt utsägas att ägolott, som icke själv är tillräcklig, dock må utläggas, om den under skiftet sammanlägges med annan fastighet till en lämplig sådan.

Slutligen hava de sakkunniga föreslagit att till reglerna i jorddelningslagens 17 kap. 1 § om fördelning av skifteskostnader göres ett tillägg av innehåll att, därest i fall då delägares fastighet i skifteslaget under skiftet sammanlagts med däri icke ingående fastighet, finnes att skiftet medför avsevärd nytta vid bruket av sistnämnda fastighet, delägaren skall vara pliktig vidkännas sådan ökning av sin andel av skifteskostnaderna, som med hänsyn därtill må anses skälig.

De sakkunniga hava anfört att de härmed ingalunda velat deklarerat någon ståndpunkt till frågan om kostnadsfördelningen i hela dess vidd, vilken frågas slutliga lösning borde ske i ett större sammanhang, men att det syntes tillbörligt att, om man nu i enlighet med de sakkunnigas förslag beredde möjlighet att under skifte sammanlägga fastighet i skifteslaget med fastighet utom detsamma, tillika öppna utväg att, då dylik sammanläggning skett, vid fördelningen av skifteskostnaderna taga hänsyn härtill; utgifterna i sammanläggningsärendet inginge visserligen icke i nämnda kostnader, men om skiftet medfört avsevärd nytta för den ifrågavarande till skifteslaget ej hörande fastigheten, syntes dess ägare böra vidkännas ökning av den andel i skifteskostnaderna, som skulle belöpa på honom, om hänsyn toges blott till hans fastighet i skifteslaget.

Även i nu förevarande delar synes de sakkunnigas förslag hava vunnit avslutning hos det stora flertalet av *remissmyndigheterna*. Ungefär halva antalet av dem har lämnat förslaget härutinnan utan någon som helst erinran, och de anmärkningar, som av de övriga framställts, beröra i allmänhet endast en eller annan detalj. I vissa fall innebära dessa anmärkningar önskemål om förtydligande eller kompletterande bestämmelser i frågor, som kunna uppstå även vid tillämpning av gällande lag och av vilka en del behandlats i proposition nr 12 till innevarande års riksdag, medan återstoden torde tillhöra den blivande allmänna revisionen av fastighetsbildningslagstiftningen. I övrigt har anmärkts väsentligen följande.

Fyra ägodelningsdomare och två överlantmätare ifrågasätta att till undvikande av oreda i fastighetsförhållandena sammanläggningsbeslutet ej borde bli definitivt, förrän skiftet fastställts, utan meddelas under villkor härom. Det göres gällande att en dylik regel icke behövde föranleda några svårigheter i in-teckningshänseende och att det icke saknades exempel på att skifte inställts, ehuru tillstånd till detsamma redan meddelats.

En ägodelningsdomare förmenar att underställning av villkorligt tillstånd till skifte icke behövde vara obligatorisk samt ifrågasätter att, till sparande av tid och kostnader, i stället åläggas ägodelningsdomare att, vid behandling av ärende om sammanläggning i samband med laga skifte, pröva förrättningsmännens utlåtande i fråga om tillstånd till skiftet och, om han finner utlåtandet icke lagligen grundat, hänskjuta ärendet till ägodelningsrätten.

Göta hovrätt anmärker att, ehuru det icke torde möta hinder för ägodelningsdomare att, då processuella lämplighets-skäl därtill föranleda, hänskjuta ett sammanläggningsärende till ägodelningsrättens prövning, det dock syntes

önskvärt att det föreskrevs att så skulle ske i fall då skiftestillstånd meddelats under villkor om sammanläggningen eller eljest underställts ägodelningsrätten och ägde motsvarande samband med sammanläggningsärendet.

En ägodelningsdomare betvivlar nyttan av den föreslagna särskilda bestämmelsen om skifteskostnaders fördelning och anser densamma icke vara principiellt riktig. Lämpligheten eller behovet av denna bestämmelse ifrågasättes även av två *överlantmätare*.

Departements-
chefen.

Det ideala sättet för skiftes kombination med sammanläggning vore tydligen att frågorna, i den mån de äro beroende av varandra, finge avgöras samtidigt av en och samma myndighet. Detta önskemål torde emellertid icke kunna fullt ut förverkligas, i varje fall icke utan en så genomgripande omvandling av det nuvarande systemet, att den ej kan ifrågakomma i förevarande sammanhang. Skall man anknyta till gällande regler, måste sammanläggningen ske vid en tidpunkt och skiftesläggningen vid en annan. Lämpligen bör då den förstnämnda åtgärden ske först, ty risken för att en ofullständig fastighet tillskapas genom skiftet eller att hela skiftet kanske behöver göras om eller gå åter måste anses allvarligare än faran för att de ifrågavarande förutsättningarna för sammanläggningen visa sig brista, sedan denna kommit till stånd. Med realiserandet av de sakkunnigas förslag skulle sistnämnda fara dessutom väsentligt minskas, i det att sammanläggningen skulle företagas, visserligen före själva skiftesläggningen, men först efter det att tillstånd till skiftet meddelats, därvid ju tillika ett preliminärt överslag skall ske rörande skiftesläggningens huvuddrag. Beträffande den under utredningen diskuterade möjligheten att, i likhet med vad som skett vid den särskilda jorddelningslagstiftningen för vissa delar av Kopparbergs län, låta sammanläggningen gå åter, därest skiftet inställes, biträder jag de sakkunnigas mening. Ofta torde vid sammanläggningen åtskilliga in-teckningsfrågor hava med stort besvär och ansenliga kostnader ordnats så att särin-teckningar i de olika i sammanläggningen ingående fastigheterna kommit att belasta hela den nybildade fastigheten med viss inbördes förmånsrätt. Föga tillfredsställande vore då, om dessa åtgärder sedermera skulle visa sig hava skett förgäves och åstadkommit ett helt annat resultat än vad som avsetts. Såsom de sakkunniga framhållit skulle det ock kunna medföra olägenheter såväl att förbjuda som att tillåta in-teckning i den genom sammanläggningen bildade fastigheten under den tid sammanläggningens fortbestånd vore tve-laktigt. Förbud synes icke heller ifrågasättas från något håll. Då det emellertid i vissa remissyttranden antydes att några komplikationer ej skulle uppstå av att in-teckning meddelats, vill jag erinra att i sammanläggningen kan hava ingått område, som avstyckats under villkor om sammanläggningen. Förfaller beslutet härom, går även avstyckningen åter, och det av in-teckningen besvarade området återförenas med sin stamfastighet. Området bör naturligtvis icke därför bliva fritt från in-teckningen men lika litet kan denna få komma att besvara även stamfastigheten.

En ökad säkerhet för att ej förutsättningarna för beslutad sammanlägg-

ning skola brista kan beredas genom att utlåtandet om tillstånd till skiftet underställes ägodelningsrättens prövning. Att föreskriva obligatorisk underställning i alla fall, då det uppstått fråga om kombination mellan skiftet och sammanläggning, vore dock betänkligt, i det att skiftet därigenom skulle kunna fördröjas och fördyras för samtliga delägare på grund av att någon av dem önskade en sammanläggning, som måhända icke är till nytta för de övriga. Det synes därför lämpligast att i enlighet med förslaget göra underställning obligatorisk endast i fall då sammanläggningen är en förutsättning för att skiftet över huvud taget skall få äga rum och tillståndet till skiftet således meddelas under villkor om sammanläggningen. I detta fall lärer underställning kunna anses ligga i alla delägarnas såväl som i det allmännas intresse. Det i ett av remissyttrandena framställda förslaget, att det skulle ankomma på ägodelningsdomaren att i sammanlägningsärendet pröva, huruvida frågan om skiftets tillåtlighet skulle på förhand hänskjutas till rätten, synes icke tillräckligt tillgodose berörda synpunkter. Detta förslag innebure ju i själva verket obligatorisk underställning, låt vara endast under domaren, i alla fall, då sammanläggning i samband med skiftet är i fråga, utan att dock bereda den större trygghet, som underställning under rätten medför.

Genom underställning vinnes ej blott en säkrare grundval för sammanläggningen och för de fortsatta skiftesåtgärderna utan vanligen även att de av varandra beroende frågorna kunna avgöras i ett intimare sammanhang. Regelmässigt torde ägodelningsrätten kunna på en gång pröva båda frågorna. Såsom Göta hovrätt berört, torde nämligen den omständigheten, att ägodelningsdomaren för sin del finner ansökningen om sammanläggning kunna bifallas, icke utgöra hinder för honom att hänskjuta detta ärende till ägodelningsrätten. Ett stadgande att frågan om sammanläggningen och det underställda utlåtandet om skiftestillstånd skola prövas av rätten i ett sammanhang, synes obehövt och med avseende å vissa situationer mindre lämpligt, enär därav skulle kunna föranledas onödigt dröjsmål eller överflödiga kostnader. Det kan ju tänkas att skiftesfrågan kan upptagas vid ett sammanträde, som rätten av annan anledning måste hålla, och att vid detta tillfälle sammanlägningsärendet ännu icke kommit i det skick att det kan företagas till avgörande. Domaren bör naturligtvis icke kunna förordna om sammanläggningen, innan rätten prövat det underställda utlåtandet om tillstånd till skifte. Att sammanläggningen sker i samband med skiftet innebär enligt förslaget bl. a. att skiftestillstånd skall hava meddelats av förrättningsmännen respektive, om deras utlåtande härutinnan skall underställas, att rätten prövat skiftet få äga rum.

Vad angår skifteskostnadsfördelningen så kan ju icke i detta sammanhang komma i fråga att inlåta sig på det betydande spörsmålet om en revision av den gamla principen om fördelning i förhållande till de vid skiftet erhållna ägobeloppen. Avsikten med förslaget i förevarande punkt är endast att reglera en detaljfråga, som uppkommer i anledning av förslagets huvudsakliga innehåll. För övrigt skulle den föreslagna nya bestämmelsen endast formellt hava karaktär av undantag från regeln. Denna avser nämligen

fördelning mellan de i skiftet ingående fastigheterna men torde näppeligen innehåra ett ståndpunktstagande till frågan, huruvida någon utom skifteslaget belägen fastighet, som drager nytta av skiftet, bör deltaga i kostnaderna för detsamma. Beträffande denna fråga har däremot i 17 kap. 1 § fjärde stycket jorddelningslagen givits ett stadgande, med vars grund den nu föreslagna bestämmelsen lär kunna anses överensstämma. Naturligtvis bör den del av den genom sammanläggningen bildade fastigheten, som icke ingår i skiftet, ej likställas med de av detta omfattade ägorna, men lika litet kan det vara billigt att i alla fall vid kostnadsfördelningen helt bortse från synpunkten, huruvida skiftet medför nytta vid bruket av fastighetens utanför skifteslaget belägna ägor. Förhållandena kunna vara så växlande att någon fix norm för beräkningen av dessa ägors andel icke torde kunna uppställas. Ägornas storlek och värde kunna tydligen ej tjäna till måttstock. Hänvisning får ske till en skälighetsprövning i varje särskilt fall. Till förekommande av missbruk av bestämmelsen synes välbetänkt att, såsom de sakkunniga föreslagit, göra dess tillämplighet beroende av att den ifrågasvarande nyttan kan betecknas såsom avsevärd. Sin största praktiska betydelse torde bestämmelsen få i sådana fall, då vederbörande delägare icke lika väl kan låta med sin begäran om sammanläggningen anstå tills skiftet fullbordats utan har behov av att få åtgärderna kombinerade, såsom förhållandet är om hans andel i skifteslaget är så ringa, att den eljest ej skulle kunna utbrytas, eller om han önskar få sin ägolott utlagd på ett sätt, som kan tillåtas endast under förutsättning att sammanläggningen ägt rum. I fall då hans andel i skifteslaget är ringa och han sålunda enligt huvudregeln skulle få blott obetydlig del i skifteskostnaderna, är den föreslagna undantagsbestämmelsen tydligen mest behövlig. Otivelaktigt kan i detta fall skiftet vara till avsevärd nytta vid bruket av hans utanför skifteslaget belägna, i sammanläggningen ingående ägor, såsom t. ex. om skiftet verkställts för utbrytning av en ringa kvotdel och dennas sammanläggning med annan fastighet till välbehövlig utvidgning av området för därtill hörande ekonomibyggnader eller andra anläggningar.

I övrigt får jag hänvisa till de sakkunnigas här återgivna uttalanden.

Det förslag till författningstexter, som jag nu framlägger, överensstämmer så nära med de sakkunnigas textförslag, att detta sistnämnda icke torde behöva biläggas protokollet. De smärre ändringar jag låtit vidtaga avse huvudsakligen att förebygga sådan missuppfattning, som, på sätt förut berörts, kommit till synes i vissa av remissyttrandena i fråga om sammanläggning av en i laga skifte ingående fastighet samt en för ändamålet avstyckad del av fastighet i annat skifteslag.

I enlighet med vad sålunda anförts hava upprättats förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 3 och 4 §§ samt 17 kap. 1 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet; samt

2) lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 6 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.»

Föredraganden hemställer att lagrådets utlåtande över dessa förslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 27 februari 1940.

Närvarande:

justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet den 23 februari 1940 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 16 februari 1940, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 3 och 4 §§ samt 17 kap. 1 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet; samt
- 2) lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 6 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsrådet Gösta Quensel.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 mars 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 27 februari 1940 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 16 februari 1940 remitterade förslagen till *lag om ändrad lydelse av 1 kap. 8 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 3 och 4 §§ samt 17 kap. 1 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet och lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 6 §§ lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet*; därvid föredraganden hemställer, att förslagen, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.